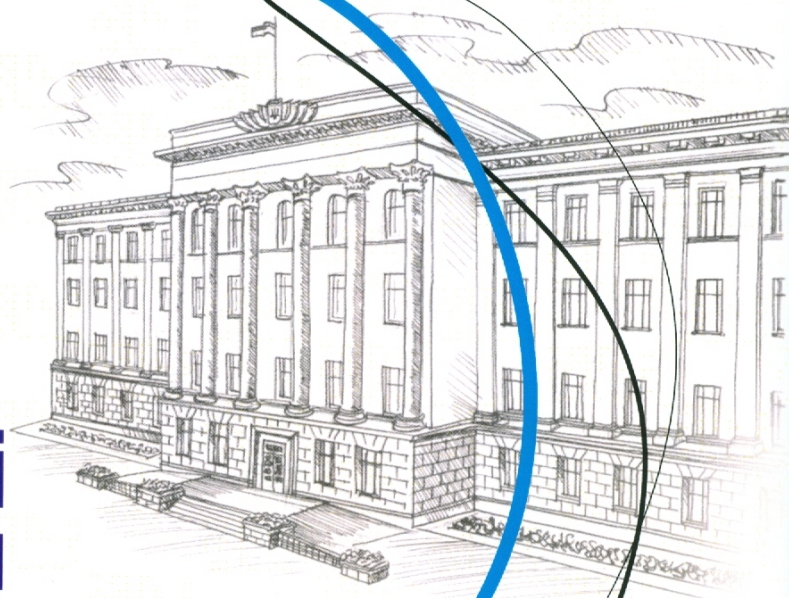

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Східноєвропейського
національного
університету
імені Лесі Українки

ISSN 1729-360X

Економічні науки

3(280)
2014

**Науковий
вісник
Східноєвропейського
національного
університету
імені Лесі Українки**

Журнал заснований у вересні 1996 року
Періодичність 24 рази на рік

№ 3 (280)

Серія: Економічні науки

2014

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

<i>Меджибовская Наталия</i> ИКТ как инструмент экономического развития	4
<i>Руденко Оксана</i> Генезис інвестиційних теорій.....	10
<i>Чеберяко Оксана</i> Бюджетні видатки на соціально-культурну сферу УСРР в 1920-ті рр.....	13
<i>Скороход Ірина</i> Розвиток сектору екологічних товарів та послуг у Європейському Союзі	20
<i>Ребрина Ніна</i> Світовий досвід запровадження екологічних інновацій у промислових кластерах	25
<i>Стрішенець Олена, Стрішенець Микола, Стрільчук Ростислав</i> До питання про періодизацію економічної історії України	30

РОЗДІЛ II. ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

<i>Федорук Олеся</i> Формування системи економічної безпеки держави як неодмінна умова реалізації національних економічних інтересів	37
--	----

Генезис інвестиційних теорій

Розглянуто основні етапи розвитку інвестиційних теорій, досліджено чинники, механізми активізації інвестиційних процесів. Запропоновано напрями вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності.

Ключові слова: теорії інвестицій, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика.

Постановка наукової проблеми та її значення. Економічний розвиток країн світу пройшов різноманітні етапи: від накопичення первісного капіталу до формування міжнародних економічних стратегій розвитку кожної окремої країни. Важливим етапом розвитку будь-якої країни є її інвестиційна діяльність, як на регіональному, так і на міжнародному рівнях.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питанню інвестування присвячено багато досліджень відомих зарубіжних учених, а саме А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Кейнса [9], Р. Харрода, О. Домара, Ж. Б. Сея, Т. Р. Мальтуса та ін. Вагомий внесок у дослідження та розвиток теорії інвестицій серед вітчизняних науковців зробили В. Александрова, Ю. Бажал, В. Геєць [3], М. Герасимчук, В. Голіков, В. Гончаров, Б. Данилишин, М. Долішній, І. Лукінов, А. Рум'янець, Н. Свиридова, А. Сухорукова [4], Ю. Макогон, Б. Губський та ін.

Мета і завдання статті полягає у дослідженні генезису інвестиційних теорій як наукового відображення державної інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поняття «інвестиції» намагалися осмислити ще античні філософи Платон (427–347 рр. до н.е.) та Арістотель (384–322 рр. до н.е.) в контексті з такими поняттями, як держава, сім'я, гроші, обмін, правління. В економічній літературі першим періодом формування інвестиційних теорій прийнято вважати період Великих географічних відкриттів XV–XVI ст. (Америку та морського шляху навколо Африки), коли починає розвиватися зовнішня торгівля, а згодом формується і світовий ринок. Представники епохи меркантилізму Т. Ман (1571–1641), Д. Юм (1711–1776), Д. Ло (1671–1729), Ж. Кольбер (1619–1683), Ф. Фон Горніг (1638–1712) вперше досліджують етапи формування основних принципів державного управління інвестиційної діяльності і їх роль у соціально-економічному житті країни.

Другим етапом розвитку інвестиційної теорії вчені вважають епоху зародження та становлення економіки капіталізму. Поглибили дослідження інвестиційної сфери представники класичної політекономії В. Петті (1623–1687), П. Буагільбер (1646–1714), А. Сміт (1723–1790), Д. Рікардо (1772–1823) та французької школи фізіократів, а саме Ф. Кене (1694–1774) та Ж. Тюрго (1727–1781). Ф. Кене сформулював поняття «інвестиції» як капітальні вкладення, які є витратами на виробництво та визначають вартість товарів.

Вперше дослідники класичної школи розмежували поняття грошей і капіталу. Англійський вчений А. Сміт докорінно змінив погляди на роль держави у суспільній системі господарювання. «Щоб підняти державу до вищого ступеня добробуту, треба знати три речі: мир, легкі податки і терпіння в управлінні, – все інше створить природний хід подій» [1, с. 153]. «Великі народи ніколи не бідніють через марнотратство і не розсудливість громадян, але вони нерідко бідніють у результаті марнотратства і нерозсудливості державної влади», – писав А. Сміт.

Кризовий стан економіки та неконтрольоване нагромадження капіталу дає розвиток критичному напрямку капіталізму, засновниками якого були С. де Сімонді, П. Прудон, К. Роберту. Критичний напрям, на відміну від класичного, виправдовує потребу державного втручання у процеси розподілу національного доходу, наголошує на необхідності формування активного споживчого попиту, управління інвестиційними процесами для забезпечення економічного розвитку [5, с. 8–9]. Особливості розвитку інвестиційних теорій відображено в таблиці 1.

На розвиток теорій інвестування суттєво впливають перехідні процеси національних економік держав світу. У цей час представники американської школи наполягають на тому, щоб держава втручалася у міжнародні відносини для захисту національних інтересів, у внутрішні економічні процеси щодо розвитку нових галузей, стимулювання і забезпечення технічного розвитку [2, с. 9].

Інвестиційна теорія Г. Кері ґрунтувалася на твердженні, що суспільний поділ праці потребує максимальної єдності всіх членів суспільства і загальносуспільний інтерес має стати визначальним.

Таблиця 1

Особливості розвитку теорії інвестування

Школа	Представники	Погляди
Меркантилізм	Томас Ман, Девід Юм, Джон Ло	На перший план висувались проблеми виробництва, а згодом відбувся занепад меркантилізму та розвиток капіталістичних відносин
Англійська класична	Адам Сміт, Давід Рікардо	Активно відстоювали принципи лібералізації міжнародних відносин
Французька школа фізіократів	Ф. Кене (1694–1774) Ж. Тюрго (1727–1781)	Основним джерелом інвестиційних ресурсів і об'єктом інвестування є сільське господарство
Економісти «нової хвилі»	Ж. Б. Сей, Т. Р. Мальтус, Н. У. Сеніор, Ф. Басті, Д. С. Мілль	Джеймс Мілль визначає роль держави в інвестиційних процесах
Американська	Чарлз Кері (1793–1879)	Вважав, що національні інтереси першочергові, а цілеспрямоване законодавство повинно заборонити імпорт промислових товарів та формувати підприємницьку ідеологію
Маржинальна (неокласична)	Альфред Маршалл, Джон Кларк	В основі лежить проблема доцільності інвестування виробництва, відбувається маржинальна революція та перехід до математичного моделювання економічних процесів
Шведська (стокгольмська) – неоінституціоналізм	Кнут Віксель, Г.-К. Мюрдаль	Визначальна роль держави як механізму врівноваження, введено метод економічного аналізу та пропозиції щодо активізації фінансової політики
Марксизм	К. Маркс	Першопричиною інвестування має бути науково-технічний прогрес
Кейнсіанство	Дж. Кейнс	Введено поняття інвестиційного мультиплікатора як показника темпів зростання доходів порівняно з інвестиціями
Неокейнсіанство	А. Пігу, Ф. Хайек, Г. Хаберлер	В центрі уваги умови досягнення економічної рівноваги, спираючись на кейнсіанську методологію

Представники німецької школи головну функцію держави вбачають у захисті нації через проведення активної інвестиційної кумулятивної політики (політика «примусових заощаджень») [7, с. 9]. На думку Ф. Ліста, держава повинна контролювати інвестиційні процеси та створювати відповідний клімат.

Важливим етапом розвитку теорій є марксистська економічна теорія та основна праця всім відомого економіста К. Маркса «Капітал», предметом дослідження якої був капіталістичний спосіб виробництва. К. Маркс розглядав інвестиції як функцію від норми прибутку та вважав, що попит на інвестиції буде підтримуватися, а накопичений капітал інвестуватиметься в повному обсязі доти, доки вкладені засоби даватимуть хоч найменший зиск. Інноваційне інвестування, результатом якого є запровадження у виробництво нових технологій, виступає основним засобом активного формування конкурентних переваг. Подальший позитивний розвиток отримала теорія міжнародної міграції капіталів.

У XIX ст. С. Джевонсон, К. Менгер, Е. Бем-Баверк, Ф. Візер, Л. Вальрас, Дж. Кларк представили маржинальну теорію, в якій запропонували математичні моделі інвестиційного процесу підприємства. Інший підхід до дослідження інвестиційного процесу представив засновник школи неокласичного напрямку А. Маршалл, який зосередив всю увагу на визначенні мотивів поведінки інвестора або фірми за певних обставин. Як маржиналісти, так і представники неокласичного напряму досліджували лише мікрорівень і не внесли суттєвих змін у макроекономічну інвестиційну теорію.

На початку XX ст. Д. Робінсон (1903–1983) та Е. Чемберлін (1899–1967) визначили можливість досягнення економічної рівноваги за умов монополії, виходячи з того, що монополія не заперечує конкурентної боротьби, а лише змінює її форми. Вчені вважали, що монополії акумулюють значні інвестиційні ресурси.

Й. Шумпетер (1883–1950) в теорії ефективної конкуренції головним агентом ефективної конкуренції визначає підприємця-новатора. «Кожна успішна інновація веде до монополії, а кожна монополія сприяє інновації» [7, с. 417]. Перемога забезпечується не зменшенням витрат, а повним усуненням конкурента з ринку: конкурент-новатор руйнує самі засади існування інших конкурентів. Значущим результатом новаторства є забезпечення підприємцеві можливості прориву як у галузі ціноутворення, так і в завоюванні внутрішнього і зовнішнього ринків [5, с. 88–91].

У роки світової економічної кризи 1929 р. та «Великої депресії» 30-х років проблеми інфляції, високого рівня безробіття, економічного спаду не могли бути вирішені на основі наявних теорій. Дж. М. Кейнс (1883–1946) у праці «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» запропонував механізм вирішення економічних проблем. Він радить стимулювати інвестиційні процеси через грошово-кредитну політику; через помірну інфляцію; збільшення кількості грошей в обігу; зниження норми процента на державні кредитні засоби; через систему оподаткування інвестицій; створення системи держзамовлень; регулювання споживчого попиту – виховання нових потреб у заможних верств населення [2, с. 12]. Дж. М. Кейнс дослідив систему взаємозв'язків між найважливішими макроекономічними показниками – національним доходом, споживанням і заощадженням, накопиченням капіталу і інвестиціями, інвестиціями і безробіттям.

Підходи Кейнса щодо інвестиційної моделі суспільства доповнили й розвинули в своїх працях його послідовники, неокейнсіанська школа, зокрема Е. Хансен, Р. Харрон, Дж. Хікс, О. Домара, П. Самуельсон [10]. Їх висновки внесли суттєвий вклад у теорію формування моделей інвестиційного регулювання макроекономічної рівноваги. Були розроблені нові підходи щодо аналізу інвестиційних процесів.

Представники інституціонального напрямку, зокрема Т. Веблен, А. Шпітгоф, Дж. Коммонс, В. Мітчел, Р. Коуз, Дж. Б'юкенен, поставили в центр соціальні інститути.

Основні висновки неокласичного, кейнсіанського, інституціонального напрямів дослідження інвестиційної діяльності отримали узагальнення в сучасному синтезі інвестиційної теорії, яку представляють відомі Нобелівські лауреати П. Самуельсон, Г. Маркович, М. Міллер, Ф. Модільяні, У. Шарп [8], Д. Тобін, Р. Солоу, а також інші відомі дослідники.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Під час дослідження виявлено, що для кожної окремої макросистеми на різних етапах її розвитку вплив держави на інвестиційні процеси був не однаковим, а механізм управління формувалася і удосконалювалася разом із розвитком ринкової системи господарювання. Аналіз особливостей управління інвестиційним процесом показує, що жодна інвестиційна теорія не є вичерпною, вона діє лише певний період, після чого удосконалюється та розвивається. Саме тому процес удосконалення триває й досі.

Специфіка інвестиційної політики України полягає в потребі створити потужну виробничу базу за участю інвестованого капіталу. В основі економічних перетворень повинні бути передові технології, новітня техніка, організаційно нові форми праці. Від якісних і кількісних характеристик інвестицій залежать виробничий потенціал країни, ефективність його функціонування, галузева і відтворювальна структура суспільного виробництва. Вирішення багатьох соціальних проблем, таких як безробіття, умови праці, рівень життя населення, пов'язане з масштабами інвестиційного процесу та його ефективністю.

Джерела та література

1. Реверчук С. Історія економічних вчень : навч. посіб. / С. Реверчук, І. Полян. – Львів : Тріада плюс, 2007. – 352 с.
2. Данилишин Б. М. Інвестиційна політика в Україні : монографія / Б. М. Данилишин, М. Х. Корецький, О. І. Дачій. – Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2006. – 292 с.
3. Геєць В. Передумови та можливості активізації інвестиційної діяльності в Україні / В. Геєць // Банківська справа. – 1999. – № 6. – С. 3–10.
4. Данилишин Б. М. Інвестиційна політика в Україні / Б. М. Данилишин, М. Х. Корецький, О. І. Дачій. – Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2006. – 292 с.
5. Татаренко Н. О. Теорії інвестицій : навч. посіб. / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с.
6. Управление инвестиций предприятия / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр, Эльга, 2003. – 480 с. – (Энцикл. финансового менеджера).
7. Шумпетер И. А. Капитализм, социализм и демократия : пер. с англ. / И. А. Шумпетер ; общ. ред. В. С. Автономова. – М. : Экономика, 1995. – 540 с.

8. Уильям Ф. Шарп Инвестиции : пер. с англ. / Уильям Ф. Шарп, Гордон Дж. Александер, Джеффри В. Бэйли. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 367 с.
9. Keynes John Maynard. The General Theory of Employment / Keynes John Maynard // The Quarterly Journal of Economics, 51. – № 2, (1937 Feb). – P. 209–223.
10. Samuelson Paul, Nordhaus D. William. Economics. – 14 th ed p.cm. McGraw-Hill, inc 1992. – 784 p.

Руденко Оксана. Исторический аспект развития инвестиционных теорий. Инвестиции выполняют ряд важных функций, без которых невозможно полноценное развитие экономики любой страны. На макроуровне они являются основой для реализации политики расширенного воспроизводства, ускорения научно-технического прогресса, повышения и обеспечения конкурентоспособности национальной экономики, решения социальных и экологических проблем, создания необходимой сырьевой базы промышленности и т. п. Для экономики Украины, которая требует системных трансформаций в разных сферах, инвестиции необходимы прежде всего для ее стабилизации и подъема. Поэтому основное внимание уделено генезису инвестиционных теорий, мировой практики их применения в контексте реализации экономической политики государств, исследованию рычагов государственного воздействия на инвестиционные процессы и влияния международной инвестиционной деятельности на развитие национальных экономик. Такое исследование поможет проанализировать недостатки и преимущества, последствия и перспективы, мотивацию применения государством той или иной инвестиционной модели.

Ключевые слова: теории инвестиций, инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика.

Rudenko Oksana. Historical Aspect of Investment Theories. Investment perform several important functions without which full development of the economy of any country. At the macro level, they are the basis for the policy of expanded reproduction, accelerating scientific and technological progress, improve and ensure the competitiveness of the national economy, solving social and environmental problems, creating the necessary resource base of the industry and more. The economy of Ukraine, which requires systemic transformation in different areas, investment required primarily for its stabilization and recovery. Therefore, the main attention is paid to the genesis of investment theories, global practicing their use in the context of economic policy, the research instruments of state influence on the investment process and the impact of international investment for the development of national economies. This study will examine the advantages and disadvantages, consequences and perspectives, motivations application by a particular investment model.

Key words: theory of investment, investing, investment, investment policy.

Стаття надійшла до редколегії

14.03.2014 р.

УДК 336.144.38(477):658.17«192»

Оксана Чеберяко

Бюджетні видатки на соціально-культурну сферу УСРР в 1920-ті рр.

На основі статистичних даних показано процес бюджетного фінансування соціально-культурної сфери УСРР в 1920-ті рр. Визначено питому вагу коштів державного та місцевих бюджетів у фінансуванні освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, розкрито недостатнє фінансування закладів культури, науки. Зазначено, що видатки на соціально-культурну сферу УСРР в 1920-ті рр. швидше виконували роль бюджету «відновлення» та будівництва, а не бюджету системного розвитку.

Ключові слова: державний бюджет, місцевий бюджет, бюджетні видатки, бюджетне фінансування, соціально-культурна сфера, Українська СРР.

Постановка наукової проблеми та її значення. Бюджетне фінансування соціально-культурної сфери може розглядатися як інтегральний показник економічної ефективності політики партійно-радянських органів влади в 1920-ті рр. Крім того, науковий інтерес до означеної теми зумовлений потребою враховувати суспільне значення державного і місцевих бюджетів тих років та з'ясувати